

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут
природокористування та гуманітарних наук
Кафедра філософії і суспільних наук

Робоча програма Критичне та креативне мислення (BK16)

ЗАТВЕРДЖУЮ

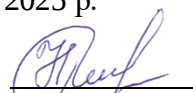
Завідувач кафедри

(підпис)

Шаkun Н.В.
(прізвище та ініціали)

«01» вересня 2025 р.

Розробник (-и): Шаkun Н.В., зав. кафедри ФіСН, к.ф.н., доцент
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Робочу програму навчальної дисципліни обговорено на засіданні кафедри філософії і суспільних наук
(назва кафедри)

Протокол від «01» вересня 2025р. № 8

Узгоджено з гарантом освітньої програми:

(підпис)

Шаkun Н.В.
(прізвище та ініціали)

1. Загальна інформація про дисципліну

Тип дисципліни	Вибіркова
Мова викладання	українська
Рік навчання та семестр	3 рік навчання / 5 семестр ОПП «Аналітика суспільно-політичних процесів», першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Викладач	Шаkun Наталія Валеріївна, зав. кафедри філософії і суспільних наук, к.філос.н., доцент
Профайл викладача	https://dfss.stu.cn.ua/kafedra/komanda/komanda-shakun-n/
Контакти викладача	shakunn@stu.cn.ua

2. Анотація курсу. Дисципліна «Критичне та креативне мислення» є важливим компонентом підготовки здобувачів за спеціальністю 033 «Філософія», ОПП «Аналітика суспільно-політичних процесів», що відображено у її програмному змісті. Успішне оволодіння уміннями та навичками критичного мислення, неординарного осмислення і креативного пошуку варіантів вирішення проблем допоможе здобувачам ефективно включатися у професійну діяльність, використовувати набуті знання для аналітики суспільно-політичних процесів.

Об'єктом дисципліни є культура мислення. **Предмет дисципліни** – особливості наукового пізнання, можливості і шляхи розвитку критичного та креативного мислення, його структура, рівні. Курс складається із двох модулів: 1. Критичне мислення. 2. Креативне мислення.

3. Мета та завдання курсу. Мета викладання навчальної дисципліни – формування культури мислення здобувача вищої освіти, розвиток критичного та творчого мислення як важливої складової інтелектуального розвитку особистості.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- формування культури критичного та креативного мислення як фундаменту філософської, аналітичної та професійної діяльності здобувачів вищої освіти;
- опанування теоретичних засад і практичних інструментів критичного мислення: аналізу аргументації, виявлення логічних помилок, когнітивних упереджень та оцінки достовірності інформації;
- розвиток умінь логічно, послідовно та аргументовано формулювати й обґрунтовувати власні міркування, узагальнення та висновки;
- засвоєння методів і технік креативного мислення для генерації ідей та пошуку нестандартних рішень у складних проблемних ситуаціях;
- формування здатності інтегрувати критичне і креативне мислення у процесі аналізу суспільно-політичних, наукових і професійних проблем;
- розвиток навичок рефлексії та інтелектуальної комунікації: критичної оцінки власних і чужих позицій, участі в аргументованих, відкритих і толерантних дискусіях.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти має набути або розширити загальні (ЗК) та спеціальні (фахові) (СК) компетентності, передбачені освітньою програмою:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК3. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4. Здатність бути критичним і самокритичним.

СК2. Здатність виокремлювати специфіку філософського знання та змістові відмінності філософії від інших форм мислення.

СК6. Здатність викладати міркування послідовно, логічно, систематично та аргументовано.

СК7. Здатність аналізувати міркування та робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки.

4. Результати навчання.

Здобувач має досягти або вдосконалити програмні результати навчання (ПРН) передбачені освітньою програмою:

ПРН11. Вміти аналізувати міркування та робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки.

ПРН12. Вміти викладати власні міркування послідовно, логічно, систематично та аргументовано.

ПРН13 Критично оцінювати власну позицію та знання, порівнювати і перевіряти отримані результати.

ПРН15. Мати навички ведення інтелектуальних дискусій на засадах діалогу, відкритості й толерантності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни ЗВО повинен **знати**:

- основні підходи та методики критичного мислення – принципи аналізу аргументів, виявлення логічних помилок, способи перевірки достовірності інформації.

- концепти та інструменти креативного мислення – методи генерації ідей (brainstorming тощо), техніки пошуку нестандартних рішень.
- правила логічної побудови аргументів та структурування власних міркувань.
- про типові когнітивні упередження та їхній вплив на процес прийняття рішень.
- принципи конструктивної дискусії – діалогічність, відкритість, толерантність, вміння аргументовано відстоювати та водночас коригувати власну позицію.
- значення критичного аналізу у науковій, суспільно-політичній та професійній діяльності.
- стратегії поєднання критичного та креативного мислення для пошуку оптимальних рішень у складних ситуаціях.

ЗВО повинен вміти:

- аналізувати аргументи та міркування, виокремлювати їхню логіку, сильні та слабкі сторони;
- формулювати власні висновки та узагальнення на основі критичного аналізу інформації;
- будувати власні міркування логічно, послідовно та аргументовано, застосовуючи приклади й докази;
- критично оцінювати власні і чужі позиції, виявляти суперечності та пропонувати шляхи їх розв'язання;
- генерувати нові ідеї та пропонувати нестандартні рішення, використовуючи методи креативного мислення;
- вести інтелектуальні дискусії на засадах діалогу, відкритості та толерантності, аргументовано відстоювати свою думку;
- поєднувати критичне та креативне мислення для вирішення складних навчальних, професійних і суспільних проблем.

5. Пререквізити. Передумовою для вивчення дисципліни є базові знання з дисциплін «Логіка», «Аналітика соціогуманітаної сфери».

6. Обсяг курсу.

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	20
Семінарські заняття	20
Самостійна робота	80
Всього кредитів	4 (120 год)

Форма проведення занять: лекційні, семінарські заняття, самостійна робота – з використанням системи дистанційного навчання Moodle, літератури, відеоматеріалів.

7. Тематика курсу.

Змістовний модуль I Критичне мислення

Тема 1. Вступ до дисципліни

Мислення як пізнавальна та творча здатність людини. Структура мислення: загальне мислення, предметне мислення, критичне мислення. Креативне мислення. Критичне та креативне мислення як наука і навчальна дисципліна. Предмет дисципліни. Зміст і завдання курсу, його значення для фахівця-аналітика суспільно-політичних процесів Місце дисципліни серед інших дисциплін освітньої програми «Аналітика суспільно-політичних процесів». Критичне та креативне мислення як елемент культури філософа-аналітика.

Тема 2. Концептуальні підходи до розуміння мислення

Фактори актуалізації теми ефективного мислення в сучасному світі. Мислення як особливий проєкт сучасності. Продуктивне мислення – мислення в альтернативах. Концепція інноваційного мислення В.Делії. Концепція складного мислення. Концепція системного мислення. Трансверсальне мислення. Концепція номадичного мислення Структура мислення: загальне мислення, предметне мислення, критичне мислення. Характерні риси інноваційного мислення.

Тема 3. Критичне мислення як рівень логічної культури

Поняття критичного мислення. Історія виникнення критичного мислення. Ознаки та властивості критичного мислення. Основні принципи і стандарти критичного мислення (прозорість, точність, чіткість, релевантність, послідовність, логічна коректність, завершеність, цілісність, достовірність). Прикладні аспекти критичного мислення та важливість його формування у суспільстві. Використання принципів критичного мислення у повсякденному житті, в мас-медіа та в освіті, в аналітиці суспільно-політичних процесів.

Тема 4. Роль критичного мислення у пізнанні

Пізнання як процес взаємодії свідомості та дійсності. Мета та особливості пізнання. Методи пізнання: поняття, види, характеристика. Форми пізнання: проблема, факт, гіпотеза, теорії, рефлексія. Логіка і критичне мислення. Форми пізнання: проблема, факт, гіпотеза, теорії, рефлексія. Розумові операції у структурі мислення: аналіз, порівняння, синтез, абстрагування, узагальнення, конкретизація, класифікація, систематизація.

Тема 5. Моделі і технічні прийоми критичного мислення

Технології розвитку критичного мислення (Д.Стіл, К.Хобарт, В.Сміт, С.Волтер). Основні техніки критичного мислення. Алгоритм критичного мислення, основні фази: аналіз, розуміння, оцінка, критика. Прийоми критичного мислення: майєвтика, діалектика, метод кошика ідей, метод записника Хефеле, мозковий штурм, метод фокальних об'єктів, метод синектики. Методи критичної обробки інформації. Прийом INSERT як метод ефективного аналізу інформації при читанні.

Тема 6. Комунікація та критичне мислення

Запитання як різновид комунікації. Види та функції запитань. Спростування та контраргументація. Правила спростування. Правила та помилки у доведенні, пов'язані з демонстрацією. Основні правила контраргументації. Один із основних методів критичного мислення – метод «Сократівське опитування». Групи сократівських запитань. Особливості практичного використання сократівського опитування. Відповіді на сократівські запитання як різностороння, повна, об'єктивна інформація щодо теми.

Змістовий модуль 2 Креативне мислення

Тема 7. Креативність як спосіб мислення

Критика і творчість – два боки успішного розв'язання проблеми. Креативне мислення у індивідуальному розв'язанні проблеми. Творчість та креативність. Мислення і творчий потенціал особистості. Креативність як універсальна пізнавальна творча здібність. Підходи до пояснення природи креативності. Конвергентне, дивергентне та латеральне мислення. Параметри дивергентного мислення (за Дж. Гілфордом). Модель креативності Торренса. Типологія креативного мислення.

Тема 8. Креативні рішення та інструментарій їх оцінювання

Креативність як відмова від стереотипних рішень. Поняття геуристики та її значення для креативного мислення. Сутність геуристичних методів. Види методів генерування креативних рішень. Характеристика креативного процесу. Умови розвитку креативності. Риси креативної особистості. Інтуїція та способи її розвитку. Осяяння. Інсайт. Інкубація. Властивості креативних людей (за Аланом Роу). Поєднання стилів креативного мислення по А. Роу. Аспекти креативності. Роль креативності у житті людини.

Тема 9. Креативне мислення як запорука розвитку лідерів

Креативність як соціальний капітал. Умови розвитку креативності. Управління креативністю. Властивості креативних людей. Бар'єри, що заважають креативно мислити. Креативність як інструмент дизайн-мислення. Концепція, етапи і принципи дизайн-мислення. Переваги і недоліки дизайн-мислення. Активізація креативності – рефреймінг. Види рефреймінгу. Сучасні навички креативного лідера: що головне?

Тема 10. Стратегії та методики розвитку креативного мислення

Стратегії креативного мислення. Коворкінги: місця розвитку креативного мислення. Стартап як форма бізнесу, що базується на креативності. Характеристики стартапів. Етапи розвитку та види стартапів. Від стартапів до скейлапів. Спін-офи. Спін-аути. Методи генерування ідей. Метод «спроб і помилок». Лабіринтовий метод. Метод морфологічного аналізу. Структурно-семантичний метод. Метод фокальних об'єктів. Метод гірлянд випадковостей та асоціацій. Комбінаторика. Асоціативний пошук. Аналітичні методики. Інтуїція. Інсайт. Інкубація. Інсайтні методики.

Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин			
		Всього	У тому числі		
			Лек.	Прак.	Сам. роб.
Змістовий модуль 1. Критичне мислення					
1	Вступ до дисципліни	12	2	2	8
2	Концептуальні підходи до розуміння мислення	12	2	2	8
3	Критичне мислення як рівень логічної культури	12	2	2	8
4	Роль критичного мислення у пізнанні	12	2	2	8
5	Моделі і технічні прийоми критичного мислення	12	2	2	8
6	Комунікація та критичне мислення	12	2	2	8
	Разом за змістовим модулем 1	72	12	12	48
Змістовий модуль 2. Креативне мислення					
7	Креативність як спосіб мислення	12	2	2	8
8	Креативні рішення та інструментарій їх оцінювання	12	2	2	8
9	Креативне мислення як запорука розвитку лідерів	12	2	2	8
10	Стратегії та методики розвитку креативного мислення	12	2	2	8
	Разом за змістовим модулем 2	48	8	8	32
	Всього годин	120	20	20	80

8. Система оцінювання та вимоги.

Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання знань ЗВО здійснюється за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням у національну шкалу (шкалу Університету) та шкалу ECTS, відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету “Чернігівська політехніка”» https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-oczinuyuvannya-znan-zdobuvachiv-vo.pdf. Система оцінювання знань з навчальної дисципліни включає поточний та семестровий контроль знань. ЗВО може набрати до 70% (70 балів) підсумкової оцінки за виконання протягом семестру всіх видів робіт і до 30% (30 балів) підсумкової оцінки на диференційованому заліку, які сумуються в загальну оцінку за курс. Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із здобувачами вищої освіти під час лекцій, семінарських занять, усного та письмового опитувань здобувачів вищої освіти, оцінювання результатів неформальної освіти та виконання самостійної роботи. Семестровий контроль проводиться у формі диференційованого заліку відповідно до графіку навчального процесу згідно затвердженого розкладу. Підсумковий контроль (залік) здійснюється у формі виконання тесту, який містить 30 питань. За кожну вірну відповідь на питання тесту ЗВО отримує 1 бал. Загальна максимальна кількість балів за тест – 30. Оцінювання успішності ЗВО під час семестрового контролю вноситься у відомість успішності та навчальну картку здобувача вищої освіти в автоматизованій системі управління – АСУ «ВНЗ».
Семінарські (практичні) заняття	Усне опитування включає в себе опитування за будь-яким питанням, винесеним на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших ЗВО, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше). Максимальна кількість балів може бути виставлена ЗВО, підготовленим до відповідей на усі питання теми, включаючи питання винесені на самостійне опрацювання. За кожне виконане завдання здобувач вищої освіти отримує певну кількість балів з урахуванням максимальної кількості балів. Здобувач вищої освіти за роботу на семінарських заняттях змістовних модулів може отримати до 7 балів. Складові частини оцінки: відповідь на питання (виконання індивідуальних завдань) – до 5 балів; доповнення – до 1 балу; запитання – до 1 балу. Загальна максимальна кількість балів за семінарські заняття – 70. Оцінюючи відповідь ЗВО, викладач керується такими критеріями, як: 5 балів – ЗВО повністю підготовлений до заняття, вільно орієнтується в теоретичному матеріалі, демонструє глибоке розуміння теми, активно бере участь у дискусії, наводить власні приклади, аргументовано висловлює позицію, коректно використовує філософську термінологію. 4 бали – підготовка добра, відповіді в цілому правильні, але місцями неповні або поверхові. Є участь у дискусії, проте аргументація не завжди послідовна. Використання термінології переважно коректне. 3 бали – ЗВО ознайомився з темою, але демонструє лише загальне розуміння проблеми. Відповіді частково неповні або фрагментарні, активність на занятті помірною, аргументація слабка.

	2 бали – недостатня підготовка до семінару, поверхнєве володіння матеріалом, участь у дискусії мінімальна або пасивна. Відповіді неточні, приклади відсутні. 1 бал – ЗВО не продемонстрував знань із теми, не підготувався до заняття або не відповідав під час семінару. 0 балів – відвідування відсутнє, завдання не виконане.
Умови допуску до підсумкового контролю	До підсумкового семестрового контролю допускаються ЗВО, які виконали всі обов'язкові види робіт та мають підсумкову оцінку від 30 балів і більше. У випадку, якщо ЗВО протягом семестру не виконав у повному обсязі передбачених робочою програмою навчальної дисципліни всіх видів навчальної роботи, має більше 30% пропусків навчальних занять (без поважних причин) від загального обсягу аудиторних годин відповідної навчальної дисципліни або не набрав мінімально необхідну кількість балів (тобто кількість балів, яка сумарно з максимально можливою кількістю балів, які ЗВО може отримати під час семестрового контролю не дозволить отримати підсумкову оцінку «задовільно – Е, 60 балів»), (30 балів), то він не допускається до складання диференційованого заліку під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість. На ліквідацію академічної заборгованості виноситься весь обсяг теоретичного матеріалу, що передбачений робочою програмою навчальної дисципліни. Академічна заборгованість повинна бути ліквідована до атестації здобувача вищої освіти, а у випадку коли заборгованість виникла з дисципліни, знання, уміння та навички з якої, відповідно до структурно-логічної схеми підготовки фахівця, потрібні для вивчення навчальних дисциплін наступного семестру, то така заборгованість повинна бути ліквідована до початку нового семестру. Академічна заборгованість ліквідується здобувачами вищої освіти протягом наступних семестрів згідно з розкладами ліквідації академзаборгованості, що затверджуються директором ННІ за поданням відповідних кафедр. Результати ліквідації академзаборгованості відображаються в ліквідаційній відомості успішності.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю		Кількість балів
Змістовий модуль 1. Критичне мислення		0...42
1	Вступ до дисципліни	0...7
2	Концептуальні підходи до розуміння мислення	0...7
3	Критичне мислення як рівень логічної культури	0...7
4	Роль критичного мислення у пізнанні	0...7
5	Моделі і технічні прийоми критичного мислення	0...7
6	Комунікація та критичне мислення	0...7
Змістовий модуль 2. Креативне мислення		0...28
7	Креативність як спосіб мислення	0...7
8	Креативні рішення та інструментарій їх оцінювання	0...7
9	Креативне мислення як запорука розвитку лідерів	0...7
10	Стратегії та методики розвитку креативного мислення	0...7

Кількість балів за результатами поточного контролю	0...70
Семестровий контроль (диференційований залік)	30
Разом	100

Шкала оцінювання результатів навчання

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (диференційований залік)	
		для екзамену (диференційованого заліку), курсового проєкту (роботи), практики, атестації	для заліку
90-100	A (відмінно)	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	добре	
75-81	C (добре)		
66-74	D (задовільно)	задовільно	
60-65	E (достатньо)		
0-59	FX (незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання

9. Обладнання та програмне забезпечення. Для проведення лекційних та семінарських (практичних) занять можуть використовуватися мультимедійний проектор, ноутбук, система відеоконференцзв'язку Microsoft Teams (для дистанційного або змішаного навчання), навчальна платформа Moodle.

10. Політики курсу.

У випадку, якщо здобувач протягом семестру не виконав у повному обсязі всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані лабораторні роботи або не набрав мінімально необхідну кількість балів (30), він не допускається до складання диференційованого заліку під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому [«Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів НУ «Чернігівська політехніка»»](#). Повторне складання диференційованого заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється. У випадку повторного складання заліку всі набрані протягом семестру бали анулюються, а повторний диференційований залік складається у вигляді тестування.

До загальної політики курсу відноситься дотримання принципів відвідування занять у відповідності до затвердженого розкладу, а також вільного відвідування лекційних занять для осіб, які отримали на це дозвіл відповідно до [«Порядку надання дозволу на вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти НУ «Чернігівська політехніка»»](#). Запорукою успішного вивчення дисципліни є активність та залучення під час проведення семінарських/практичних та лекційних занять – відповіді на запитання викладача (як один з елементів поточного контролю), задавання питань для уточнення незрозумілих моментів, вирішення практичних завдань. Консультації відбуваються в аудиторіях університету у відповідності до затвердженого розкладу або ж особистих чи групових консультацій (через вбудований форум) на сторінці курсу в системі дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка».

Політика користування ноутбуками / смартфонами

Прохання до здобувачів тримати смартфони переведеними у беззвучний режим протягом лекційних та семінарських (практичних) занять, так як дзвінки, переписки та спілкування у соціальних мережах відволікають від проведення занять як викладача, так й інших здобувачів. Ноутбуки, планшети та смартфони не можуть використовуватися в аудиторіях під час занять та

під час проведення підсумкового контролю (за виключенням проходження тестового контролю в системі Moodle).

Політика заохочень та стягнень

За результатами навчальної, наукової або організаційної діяльності здобувачів вищої освіти за курсом їм можуть нараховуватися додаткові бали – до 10 балів, у залежності від вагомості досягнень. Види позанавчальної діяльності, за якими здобувачі вищої освіти заохочуються додатковою кількістю балів: участь у міжнародних проектах, наукові дослідження, тези, участь у науково-практичних конференціях, винаходи, патенти, авторські свідоцтва за напрямками курсу.

Політика академічної доброчесності

Академічна доброчесність повинна бути забезпечена під час проходження даного курсу, зокрема при виконанні контрольних (КР) (принципи описані у [Кодексі академічної доброчесності НУ «Чернігівська політехніка»](#)). Списування під час проміжного та підсумкового контролів, виконання практичних завдань на замовлення, підказки вважаються проявами академічної недоброчесності. Від усіх слухачів курсу очікується дотримання академічної доброчесності у зазначених вище моментах. До здобувачів вищої освіти, у яких було виявлено порушення академічної доброчесності, застосовуються різноманітні дисциплінарні заходи (включаючи повторне проходження певних етапів).

Правила перезарахування кредитів

Кредити, отримані в інших закладах вищої освіти, а також результати навчання у неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути перезараховані викладачем у відповідності до положення [«Порядок визначення академічної різниці та перезарахування навчальних дисциплін у НУ «Чернігівська політехніка»](#). Визнання результатів навчання у неформальній освіті розповсюджується на окремі змістові модулі (теми) навчальної дисципліни.

11. Рекомендована література.

1. Волкова, С. Г. Критичне та креативне мислення як рушійна сила для створення майбутнього успішного спеціаліста / Волкова С. Г., Тулякова К. Р., Мелешко І. В. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 56. Том 1. С. 154-156.
2. Ганаба С. О. Стратегії розвитку критичного та креативного мислення : навчальний посібник. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2021. 128 с.
3. Інноваційне мислення при формуванні нових методологій управління процесами / С.Бушуєв, М. Дорош Н. Шакур. *Управління розвитком складних систем*. 2016. № 26. С. 49- 57.
4. Конверський А.Є, Критичне мислення. Підручник для студентів вищих навчальних закладів усіх спеціальностей. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 370 с.
5. Критичне і креативне мислення. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 033 – Філософія, ОПП «Аналітика суспільно-політичних процесів» / Укл. доц. Шакур Н.В. Чернігів: НУЧП, 2024. 51 с.
6. Критичне мислення та медіаграмотність у цифрову епоху: виклики та можливості для української освіти. / Лабенко О.В., Шакур Н.В., Заїка Т.П. *Перспективи та інновації науки*. 2023. №12 (30). С.331-346.
7. Трансформація освітніх практик в добу штучного інтелекту / Н. В. Шакур // Соціальні та гуманітарні технології: філософсько-освітній аспект : матеріали ІХ міжнар. наук.-теор. конф. (м. Черкаси, 23-24 берез. 2023 р.) / упоряд. О. І. Астапова-Вязьміна ; відп. ред. А. І. Бойко; МОН України, Черкас. держ. технол. ун- т. Черкаси : ЧДТУ, 2023. С. 13-15.
8. Тягло О.В. Критичне мислення: Навчальний посібник. Харків: Основа, 2008. 189 с.
9. Тягло О.В. Рациональний холизм 2.0. Вибрані праці. (2003 – 2023). Харків, 2023.
10. Тягло О.В. Як виховувати вміння протидіяти токсичним інформаційним впливам? Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: виклики та колізії : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 трав. 2020 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 38-41.
11. Філософсько-методологічне підґрунтя освітніх інновацій в контексті викликів часу / Н. В. Шакур // Актуальні дослідження суспільних наук : матеріали ІХ Всеукр. наук. конф. (м. Умань, 23 берез. 2023 р.) / МОН України, Уман. держ. пед. ун-т імені П. Тичини, Черкаський нац. ун-т імені

Б. Хмельницького [та ін.]; [голов. ред. А. Л. Бержанір; редкол.: Я. М. Балановський, М. О. Запорожець]. Умань : Візаві, 2023. С.150-153.

12. Філософсько-методологічні засади дослідження креативності як ресурсу економіки / Н. В. Шакун // Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. молод. учен. (м. Чернігів, 21 квіт. 2023 р.). Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 437-439.

13. Шакун Н.В. Громадянська освіта як засіб протидії інформаційним війнам. *Розумовські зустрічі: збірник наукових праць* / Сіверський центр післядипломної освіти; Сіверський інститут регіональних досліджень. Чернігів: Сіверський центр післядипломної освіти, 2024. Вип. 11. 215 с. С. 99-107.

14. Facione P.A. Critical Thinking: What It Is and Why It Counts Hermosa Beach, CA: Measured Reasons LLC, 2020.

15. Critical Thinking, Education and Assessment: Can Critical Thinking Be Tested? – London, Ontario: Althouse Press, University of Western Ontario, 2007.

Інформаційні ресурси.

1. Бібліотека Міжнародного центру Критичного мислення (корисні матеріали англійською) URL: <http://www.criticalthinking.org/pages/index-of-articles/1021>

2. Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України [Ел. ресурс] : / Інститут філософії імені С. Сковороди НАН України. – Електрон. текст. і відеодані. – URL: <https://filosof.com.ua/>

3. Критичне мислення під час війни. Ірина Хоменко URL: <https://www.youtube.com/watch?v=XquaqspgPb4>

4. Національна бібліотека України імені Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua

5. Система дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка». Курс «Критичне та креативне мислення». URL: <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=8696>

6. TED Talk: Як думати, а не про що думати. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6dluwVks444&feature=youtu.be>